

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 3

Частина II

**Одеса
2017**

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Унгурян К. М.¹, Ольвінська Ю. О.²

¹ — студент, кафедра статистики,

² — канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Унгурян К. М., Ольвінська Ю. О. Регіональний аналіз рівня життя населення України. В статті розглянута різниця в рівні життя населення окремих регіонів, що зумовлена впливом різноманітних факторів, які неоднаково поєднуються в кожній області. Така ситуація обумовлює важливість теоретичної оцінки процесів, що відбуваються, оскільки відсутність об'єктивної оцінки рівня життя населення окремих регіонів України, без урахування територіальних особливостей, значно ускладнює прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня життя країни в цілому.

Ключові слова: рівень життя, індикатори життєвого рівня, ВРП, заробітна плата, прожитковий мінімум, безробіття

Унгурян Е. Н., Ольвинская Ю. О. Региональный анализ уровня жизни населения Украины. В статье рассмотрена разница в уровне жизни населения отдельных регионов, обусловлена влиянием различных факторов, неодинаково сочетаются в каждой области. Такая ситуация обуславливает важность теоретической оценки процессов, происходящих поскольку отсутствие объективной оценки уровня жизни населения отдельных регионов Украины, без учета территориальных особенностей, значительно затрудняет принятие эффективных управленческих решений, направленных на повышении уровня жизни страны в целом.

Ключевые слова: уровень жизни, индикаторы уровня жизни, ВРУ, заработная плата, прожиточный минимум, безработица

Unguryan K. N., Olvinskaya J. O. Regional analysis of living in Ukraine. The article considers the difference in the standard of living of the population of individual regions, is determined by the influence of various factors, unequally combined in each area. This situation determines the importance of a theoretical assessment of the processes that take place because the absence of an objective assessment of the living standards of the population in certain regions of Ukraine, without taking into account territorial features, makes it very difficult to make effective management decisions aimed at improving the standard of living of the country as a whole.

Keywords: standard of living, indicators of living standards, ASP, wages, living wage, unemployment

Унгурян, К. М. *Регіональний аналіз рівня життя населення України* [Текст] / К. М. Унгурян, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 70 – 77.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найгостріших соціально-економічних проблем, зумовлених трансформаційними процесами в економіці України, є низький рівень життя населення. Найбільш негативним наслідком сучасного етапу трансформації економіки України стала вкрай висока диференціація соціально-економічного розвитку регіонів та рівня життя населення. Особливістю соціально-економічного становища населення областей України в теперішній час є наявність різко протилежних типів рівня життя, які відрізняються рівнями доходів, витрат та збережень, якістю та стандартами споживання. В свою чергу, формування ринкових відносин, як правило, призводить до посилення диференціації матеріального становища людей. Але диференціація рівня життя в регіонах нашої країни така значна, що не має аналогів в країнах, які стають на шлях економічної модернізації. Дане положення в країні обумовлює важливість теоретичної та практичної оцінки процесів, які відбуваються, оскільки відсутність об'єктивної оцінки рівня життя населення окремих областей України значно ускладнює процес прийняття ефективних управлінських рішень, які повинні бути спрямовані на підвищення рівня життя в країні.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Наукові дослідження рівня та якості життя відображені в працях зарубіжних вчених С. Айвазяна, А. Бергсона, Р. Конверса, Л. Джорджа, Л. Беарона, М. Пааше, У. Роджерса, А. Сена, М. Фаркюгара, Е. Фромма. Питання оцінки і проблем забезпечення рівня життя населення, формування його регіональної диференціації розкриті в наукових працях таких вітчизняних вчених, як: О. Куліш, Н. Куриш, Е. Лібанова, Н. Овчарова, В. Онікієнко, В. Постніков, Є. Приступа та ін. Разом з тим, слід зазначити, що питання аналізу рівня життя населення, їх взаємозв'язку з ефективністю соціально-економічного розвитку регіону в умовах реформування економіки України є недостатньо висвітленими у вітчизняній економічній літературі, а зарубіжні розробки вимагають серйозного осмислення при застосуванні до реалій вітчизняної економіки з урахуванням її специфіки

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вибір даної теми дослідження обумовив той факт, що не приділялось належної уваги диференціації рівня життя населення окремих регіонів.

Мета статті полягає в проведенні регіонального аналізу основних індикаторів рівня життя населення на сучасному етапі розвитку, а також

виявленню причин низького рівня життя та проблем, пов'язаних із його підвищенням.

Виклад основного матеріалу. Рівень життя населення являє собою складний й різноманітний спектр соціально-економічних відносин, пов'язаних зі станом та умовами функціонування людини в суспільстві, ступенем задоволення її потреб, а також рівнем споживання благ та послуг, створених суспільством для всебічного розвитку людини.

Головним завданням, яке перед собою ставить статистика під час вивчення рівня життя населення є отримання об'єктивних оцінок реально-го рівня життя населення в конкретні моменти часу та виявлення тенденцій його змін. Для цього здійснюють дослідження, які можуть охоплювати як всю країну так і її регіони, окремі соціально-демографічні групи населення і різні типи домашніх господарств.

На сьогоднішній день рівень життя є багатокомпонентною соціально-економічною категорією із складною внутрішньою структурою, сутність якої не обмежується виключно матеріальними умовами життя. На рівень життя населення впливає велика кількість факторів, що визначають його кількісні та якісні параметри. Комплекс індикаторів рівня життя населення, який використовується сьогодні в статистичній літературі наведено на рис. 1.

Рис. 1. Система індикаторів життєвого рівня населення

Одним із найважливіших макроекономічних показників, який характеризує рівень розвитку регіону є валовий регіональний продукт (ВРП), який визначається як сума валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності, включаючи чисті податки на продукти [6]. Протягом періоду з 2010 по 2014 рр. спостерігалась позитивна динаміка даного показника, лише в Луганській та Донецькій області відбулося значне зменшення ВРП (табл.1).

Таблиця 1

Абсолютні та відносні показники динаміки обсягу валового
регіонального продукту

Область	ВАЛОВИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ПРОДУКТ, млн.грн.					Абсолютний приріст, млн.грн.	Темп зростання, коєф.	Темп приросту, %
	2010	2011	2012	2013	2014			
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Україна	1082569	1302079	1459096	1522657	1586915	504346	1,466	46,6
АР Крим	32426	38220	44536	46393	...	...	...	...
Вінницька	23589	29099	33024	36191	43990	20401	1,865	86,5
Волинська	14429	17637	20005	20622	24195	9766	1,677	67,7
Дніпропетровська	116136	140020	147970	152905	176540	60404	1,520	52,0
Донецька	128986	161021	170775	164926	119983	-9003	0,930	-7,0
Житомирська	18743	21928	24849	25676	29815	11072	1,591	59,1
Закарпатська	15299	18054	21404	21400	24120	8821	1,577	57,7
Запорізька	42736	49525	54828	54352	65968	23232	1,544	54,4
Івано-Франківська	20446	26752	32286	33196	37643	17197	1,841	84,1
Київська	44953	59154	69663	68931	79561	34608	1,770	77,0
Кіровоградська	15749	20041	22056	25313	28758	13009	1,826	82,6
Луганська	45541	57202	58767	55108	31393	-14148	0,689	-31,1
Львівська	41655	52103	61962	63329	72923	31268	1,751	75,1
Миколаївська	24055	27633	29205	32030	35408	11353	1,472	47,2
Одеська	53878	61499	64743	69760	74934	21056	1,391	39,1
Полтавська	44291	52252	56580	58464	69831	25540	1,577	57,7
Рівненська	15882	19302	21795	22004	28724	12842	1,809	80,9

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

продовження таблиці

А	1	2	3	4	5	6	7	8
Сумська	18333	22907	24933	26765	30397	12064	1,658	65,8
Тернопільська	12726	16294	17957	18085	21676	8950	1,703	70,3
Харківська	65293	76866	82223	85315	96596	31303	1,479	47,9
Херсонська	15649	18448	19357	20767	23250	7601	1,486	48,6
Хмельницька	18096	22843	26237	26426	32162	14066	1,777	77,7
Черкаська	22354	27012	31265	33087	38466	16112	1,721	72,1
Чернівецька	9892	11969	13166	13757	15049	5157	1,521	52,1
Чернігівська	17008	21165	23934	24237	28156	11148	1,655	65,5
м.Київ	196639	223774	275685	312552	357377	160738	1,817	81,7
м.Севастополь	7785	9359	9891	11066	...	...	...	...

В цілому, проаналізувавши дані можна сказати, що за період з 2010 по 2014 роки ВРП в Україні збільшився на 46,6%. Співставлення регіонів за обсягами доходів, виробництва та валового регіонального продукту не дозволяє в повній мірі оцінити рівень розвитку окремих областей, так як ці економічні параметри залежать від розмірів території та чисельності населення. Але таке співставлення показує відмінності в економічному потенціалі окремих областей країни. Так, в 2014 році можна виділити п'ять регіонів-лідерів, які давали в сумі майже 57,02% всього валового внутрішнього продукту України, а також п'ять регіонів – аутсайдерів – лише 7,08%, що показано в табл.2.

Таблиця 2

Питома вага регіону у ВВП України у 2014 році

Лідери	2014 рік, млн. грн	Питома вага, %	Аутсайдери	2014 рік, млн. грн	Питома вага, %
Україна	1586915	-	Україна	1586915	-
м.Київ та Київська область	436938	27,53	Чернівецька область	15049	0,95
Дніпропетровська область	176540	11,12	Тернопільська область	21676	1,37
Донецька об- ласть	119983	7,56	Херсонська область	23250	1,47
Харківська область	96596	6,09	Закарпатська область	24120	1,52
Одеська область	74934	4,72	Чернігівська область	28156	1,77

Аналіз валового регіонального продукту на душу населення за областями показав, що в Україні спостерігається крайнє нерівномірний його розподіл, що наочно представлено на рис.2. Така ситуація негативно відображається на грошових доходах населення та на його соціальному становищі. Як видно, найбільше значення ВРП на душу населення у 2014 році спостерігалось у місті Києві (124163 грн.), Київській (46058 грн.) та Дніпропетровській (53749 грн.) областях. Але особливо тривожною є поява і закріплення регіонів, у яких величина валового регіонального продукту на душу населення в два рази нижче за середньо державний рівень, який складає 36904 грн. на одну особу.

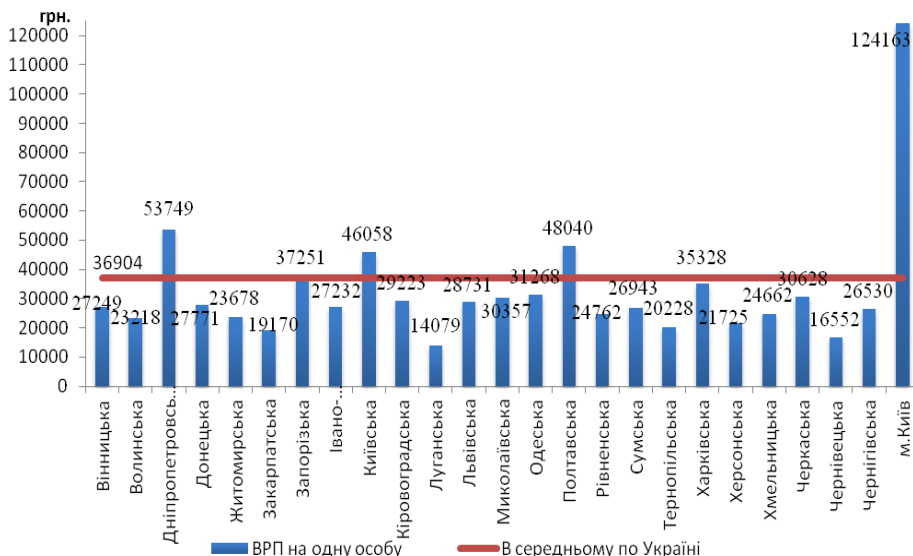

Рис.2. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн.

Економічний розвиток регіонів та їх галузева спеціалізація разом зі зміною ринкової кон'юнктури безпосередньо впливають на рівень оплати праці робітників. На рис.3 можна наочно прослідкувати регіональну диференціацію середньомісячної номінальної заробітної плати одного робітника на фоні стабільного приросту середньомісячної заробітної номінальної заробітної плати по країні.

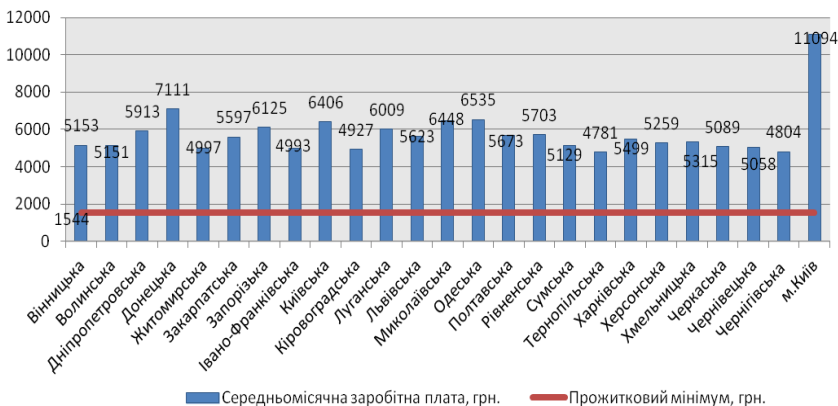

Рис.3. Середньомісячна номінальна заробітна плата одного працівника в Україні у 2016 році

Середньомісячна заробітна плата одного працівника в Україні у 2016 році становила 6475 грн., що в 4,2 рази перевищує прожитковий мінімум, який складає 1544 грн. Лише в двох областях та місті Києві цей показник перевищує середнє значення по країні. Співвідношення самого високого її рівня в місті Києві (11094 грн.) та самого низького рівня у Тернопільській області (4781 грн.) складає 2,3 рази.

Важливий вплив на регіональну диференціацію рівня життя населення здійснює стан ринку праці, тобто безробіття, що призводить до бідності населення. Останнім часом в Житомирській та Львівській області спостерігається тенденція до зниження рівня безробіття. Однак в Донецькій та Луганській областях спостерігається значне підвищення рівня безробіття (рис.4.)

Ситуація в Україні є достатньо нестабільною. Країні не вистачає робочих місць, а це негативно впливає на рівень життя громадян. Відсутність стабільно оплачуваної роботи змушує шукати кращого життя за межами нашої держави.

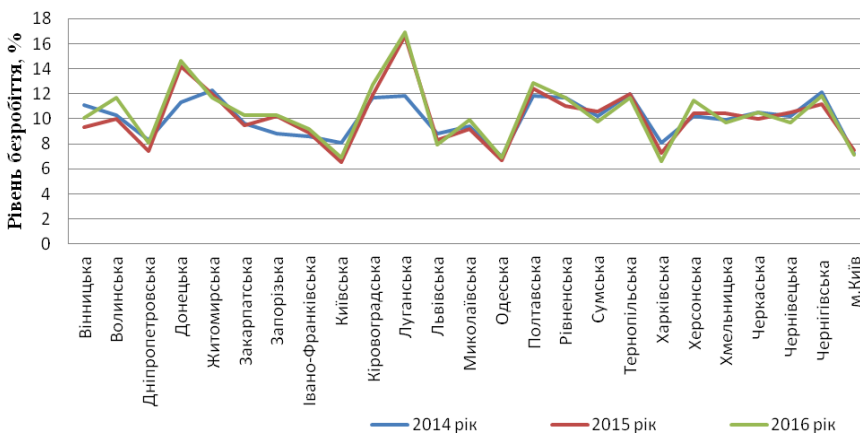

Рис.4. Рівень безробіття в Україні за період з 2014-2016 рр.

Також, одним із найважливіших чинників, що формують рівень життя населення є демографічні фактори, які характеризуються середньою тривалістю життя населення, народжуваністю, смертністю. Показники кількісного складу, динаміки та структури населення дають змогу судити про можливості соціально-економічного розвитку країни, його тенденціях, вказують органам державної влади заходи, які необхідно вжити для покращення рівня життя громадян.

Демографічна криза останнього десятиріччя стала наслідком деформаций, які відбувалися і ще відбуваються в Україні. Стан сучасної демографічної ситуації в Україні можна кваліфікувати як кризовий не лише тому, що депопуляція поєднується зі значним погіршенням здоров'я

населення та інших його якісних характеристик, а й тому, що за певних умов криза може перетворитися на демографічну катастрофу.

Для сучасної демографічної ситуації в Україні характерні:

- різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту;
- постаріння населення, збільшення «навантаження» на працездатну його частину;
- скорочення тривалості життя як чоловіків, так і жінок;
- погіршення здоров'я нації;

Аналіз статистичних даних свідчить, що кількість померлих зменшилась з 698235 осіб у 2010 р. до 583631 осіб у 2016 р. У цілому по Україні коефіцієнт смертності у 2016 р. становив 15,2. Аналіз смертності по регіонах України свідчить, що у 2016 р. найбільший коефіцієнт смертності характерний для Чернігівської області (20,9), Черкаської (18,7), Кіровоградської (18,6), Полтавської (18,3). Найменший – для м. Києва (11,7), Рівненської (13,4), Івано-Франківської та Львівської (14,2) областей.

Однією з найважливіших медико-демографічних характеристик стану здоров'я населення як країни в цілому, так і окремих областей є смертність немовлят. Зниження її значно сприяє підвищенню тривалості життя та зростанню чисельності населення. В середньому по країні у 2016 році коефіцієнт смертності немовлят становив 7,7 проміле, тобто на 1000 новонароджених дітей припадало 8 померлих, що на 12% менше порівняно з 2010 роком, тобто спостерігається тенденція до зниження. Але в той же час існує значна регіональна диференціація у значенні даного показника, що наочно представлено на рис. 5.

На даному графіку можна побачити, що найвищі коефіцієнти смертності немовлят спостерігаються у Чернігівській (16,4), Харківській (11,8), Тернопільській (11,3) областях, а найнижчі – у Полтавській, Київській та Волинській областях.

Висновки. Аналізуючи прораховані дані можна зробити висновок, що в Україні регіони мають різний рівень соціально-економічного розвитку, і відповідно рівень життя населення, що обумовлюється різним географічним положенням, природно-кліматичними умовами, демографічною ситуацією, історією розвитку та ін. Це породжує безліч соціально-економічних проблем. Тому держава повинна в першу чергу поліпшувати життєвий рівень у відсталих областях, а саме тому розробити та затвердити на законодавчому рівні державну програму підвищення якості життя населення.

Ця оцінка якості життя має стати підґрунтям для розробки, прийняття та виконання відповідних бюджетних програм. Для належного контролю за виконанням заходів та своєчасного прийняття управлінських рішень динаміка індикаторів повинна відслідковуватися щоквартально на державному, регіональному, місцевому рівнях.

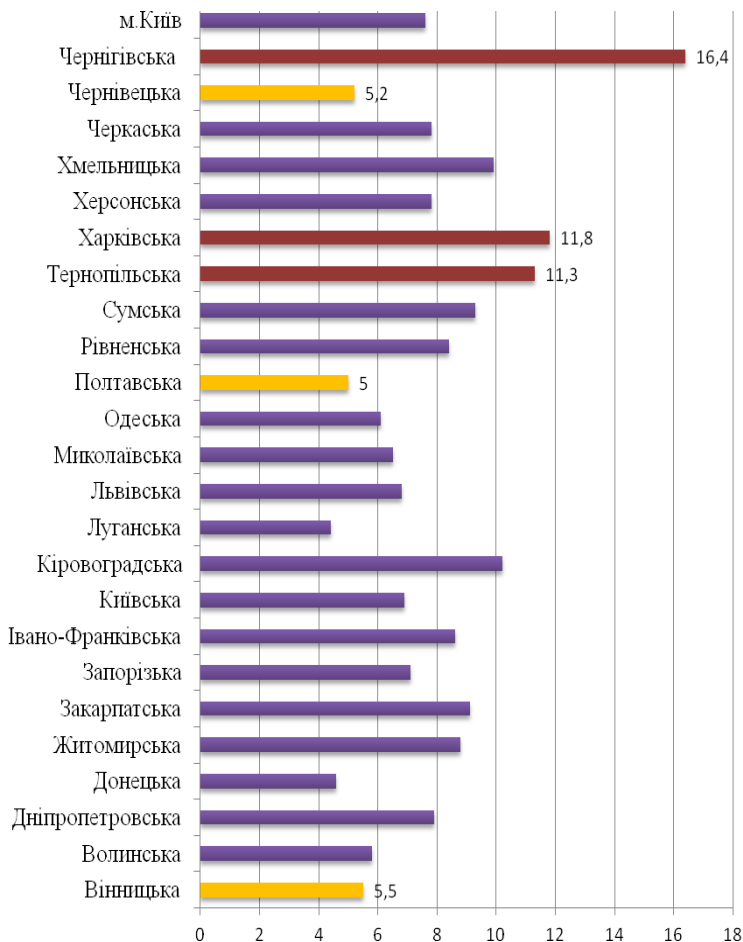

Рис. 5. Смертність дітей у віці до 1 року в Україні у 2016 році

Перспективи подальших досліджень. Для подальших досліджень проблем рівня життя на регіональному рівні в Україні доцільним є комплексне дослідження щодо соціального та матеріального забезпечення населення України для відображення бажаного рівня життя населення країни в певний період її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітковська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса :

ФОРУМ Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.

2. Корольова, Т. С. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: монографія / [А. З. Підгорний, К. В. Вітківська, О. Г. Милашко, Т. В. Погорелова, Т. С. Корольова та ін.]. – Одеса : АТЛАНТ, 2012. – 303 с.

3. Підгорний А. З., Вітківська К. В. Деякі методологічні аспекти оцінки життєвого потенціалу населення на регіональному рівні / А. З. Підгорний, К. В. Вітківська // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип.30 / Одес. держ. екон. ун-т. –Одеса: ОДЕУ –2008. –№30. –С. 308-314.

4. Фертікова Т. М. Дослідження динаміки добробуту населення України / Т. М.Фертікова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1(3). – Том 2. – С. 339-340.

5. Приступа Є. Якість життя людини: категорії, компоненти та їх вимірювання / Є. Приступа, Н. Кеуриш // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2010. – № 2. – С. 54–63.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

7. Гвелесіані А. Вплив соціально –економічного розвитку на диференціацію доходів населення України / А. Гвелесіані, І. Литвин // Економіка України. –2010. –№1. –С. 82-89.

8. Вітківська К. В. Моніторинг диференціації рівня доходів населення на регіональному рівні // А.З. Підгорний, К.В. Вітківська. -Формування ринкових відносин в Україні. –2013.-№9/1(148). –С. 6265.

9. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2007. – 328 с.

10. Підгорний А. З. Демографічна статистика / А. З. Підгорний. – Одеса: ОДЕУ, 2010. – 166 с.

11. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОРУМ Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.

12. Лопушняк Г. С. Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти / Г. С. Лопушняк // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 491-499.

13. Ольвінська Ю. О. Диференціація регіонів України за рівнем людського розвитку / Ю. О. Ольвінська // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. - United Kingdom: Agenda Publishing House, 2015.- Vol. 1. – P. 350-353.